

فرا تحلیل پژوهش‌های سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در بازه ۱۳۹۷ زمانی ۱۳۹۲-۱۳۹۸

بهمن سبحانی

مدرس گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید مدرس، سنج

چکیده

این مقاله با هدف بررسی پژوهش‌های مرتبط با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی انجام شده در فاصله ۱۳۹۷ سالهای ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ در ایران تهیه شده است. روش انجام تحقیق، فراتحلیل کیفی بوده و در آن از بین ۷۱۹ مورد از مقالات علمی، پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری در رشته‌های مختلف علوم انسانی ۸۰ مورد به عنوان نمونه‌های تحقیق انتخاب بررسی شدند. نتیجه ۱۳۹۷ پژوهش نشان می‌دهد رابطه ۱۳۹۷ سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با هر یک از متغیرهای زمینهای باید با در نظر گرفتن کنترل یا عدم کنترل سایر متغیرها تحلیل شود. متغیرهای سن، جنسیت، تأهل و اشتغال با سرمایه اجتماعی همبستگی متوسطی دارند و متغیرهای تحصیلات و درآمد به صورت غیرمستقیم با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی همبستگی دارند. سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در سطح خرد با هویت اجتماعی و ملی، مشارکت سیاسی، رضایت از زندگی، نشاط و شادکامی و امید به آینده، احساس امنیت، قانونمداری، احساس رفاه (رفاه ذهنی)، احساس شایستگی، احساس معناداری، احساس مؤثر بودن افراد همبستگی مستقیم و معنادار دارد؛ و در سطح کلان، با امنیت اجتماعی، توسعه، تسهیم دانش و توانمندسازی افراد و گروهها و پایین بودن میزان ارتکاب جرائم، انحرافات و آسیبهای اجتماعی، آلودگی و تخریب محیط زیست همبستگی مستقیم و معنادار دارد. از سوی دیگر، احساس امنیت اجتماعی، توسعه‌یافتگی، وضعیت اقتصاد و رفاه جامعه، دینداری و مشارکت دینی، استفاده از مطبوعات، میزان نوع جرائم و انحرافات و کیفیت ارتباطات اجتماعی از مهمترین عوامل مؤثر بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی هستند.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، فراتحلیل کیفی، هویت اجتماعی، امنیت اجتماعی.

مقدمه

در چند دهه ۱۳۹۷ اخیر مفهوم سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی توجه پژوهشگران، سیاست گذاران و برنامه ریزان را در حوزه‌های مختلف نظیر رفاه، آموزش، امنیت اجتماعی و ... به خود جلب کرده است. با یک جستجوی ساده در پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۱ می‌بینیم که فقط در ایران تعداد ۱۳۸۷ مقاله علمی - پژوهشی با موضوع سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به زبان فارسی ثبت شده است^۲ که نشان دهنده ۱۳۹۷ اهمیت پژوهشی و کاربردی این مفهوم و نیز اقبال پژوهشگران حوزه‌های مختلف علوم انسانی به آن است.

نکته ۱۳۹۷ قابل تأمل این است که در بین پژوهش‌های انجام شده تنوع بسیار زیادی در رابطه با تعاریف مورد استفاده، جایگاه مفهوم سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به عنوان متغیر مستقل، وابسته و یا میانجی، روش انجام تحقیق، جامعه ۱۳۹۷ آماری و متغیرهای زمینهای وجود دارد؛ که دستیابی به یک نتیجه ۱۳۹۷ مطمئن و قابل اتکا را مشکل می‌سازد و در مواردی حصول نتایج متفاوت موجب سردرگمی خوانندگان و یا بهره برداران از نتایج پژوهش می‌شود.

یکی از راه‌های ترکیب و مقایسه ۱۳۹۷ یافته‌ها و نتایج پژوهشی استفاده از روش فراتحلیل است که در آن تعدادی از پژوهش‌های پیشین به روش کمی یا کیفی بررسی می‌شوند؛ بنابراین، در این پژوهش تعدادی از پژوهش‌های منتخب در فاصله ۱۳۹۷ زمانی سالهای ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ مورد تحقیق قرار می‌گیرند تا به سؤالات زیر پاسخ داده شوند: جامعه ۱۳۹۷ آماری و جمعیت نمونه ۱۳۹۷ تحقیق چه ویژگی‌هایی داشته‌اند؟ مفهوم سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی چه جایگاهی در بین متغیرهای تحقیق داشته است؟ رابطه ۱۳۹۷ متغیرها و عوامل زمینهای با مفهوم سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی چگونه بوده است؟

مبانی نظری

سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی همانند بسیاری از مفاهیم علوم اجتماعی، مفهومی سهل و ممتنع است، زیرا در منابع و پژوهش‌ها به معانی مختلفی به کار می‌رود. در حال شکل‌گیری مداوم بودن سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و نیز تناقض‌های درونی این مفهوم، به ویژه تناقضاتی که بین مصداق‌های آن وجود دارد، از جمله دلایلی هستند که نشان می‌دهد هنوز در درک سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و پاسخ به این پرسش که بالاخره چه چیزهایی سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را می‌سازد مشکلاتی وجود دارد. به هرحال مرور تعاریف و مفهوم‌سازی‌های اندیشمندان این حوزه می‌تواند در درک مفهوم مفید واقع شود.

از نگاه بورديو (۱۹۹۷) سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی تحت تأثیر جایگاه اجتماعی و اقتصادی افراد و سرمایه‌های اقتصادی، فرهنگی و نمادین آنها شکل می‌گیرد و به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه ۱۳۹۷ پایداری از روابط را برای آشنایی و شناخت متقابل در اختیار داشته باشد. از این رو، سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی، ودیعه‌ای طبیعی یا حتی اجتماعی نیست، بلکه چیزی است که در طول زمان و با تلاش بی‌وقفه به دست می‌آید. وی در مورد حجم سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی تحت تملک یک فرد می‌نویسد: «این حجم به اندازه ۱۳۹۷ شبکه ۱۳۹۷ پیوند میان افراد و بیش از آن، به حجم سرمایه ۱۳۹۷ (اقتصادی، فرهنگی یا نمادین) در تصرف افراد مرتبط با شخص وابسته است». (تاجبخش، ۱۳۸۹). کلمن^۳ (۱۹۹۰) سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را منبعی برای کنش

^۱ www.sid.ir

^۲ آمار روز شده در تا یخ، ۳ ۳۹۸

^۳ Coleman

افراد می‌داند و از نظر وی، سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی شامل چارچوبی اجتماعی است که موجب تسهیل روابط افراد درون آن چارچوب می‌شود.

پاتنام^۴ سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را آن دسته از ویژگی‌های زندگی اجتماعی، شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد تعریف می‌کند که مشارکت کنندگان را قادر می‌سازد تا به شیوه‌های مؤثرتر اهداف مشترک خود را تعقیب کنند (پاتنام، ۱۹۹۳). به نظر وی سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در درون یک فرد یا سازمان اجتماعی نیست بلکه در فضای ارتباطی بین افراد وجود دارد.

از نظر فوکویاما^۵ صرف وجود هنجارهای اجتماعی جا افتاده، سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی تشکیل نمی‌دهد، بلکه آنها باید به همکاری در گروهها منجر شوند و بنابراین با ارزشهای معنوی سنتی همچون صداقت، پایبندی به تعهدات، عملکرد قابل اطمینان در انجام وظایف، رابطه ۱۳۹۷ متقابل و نظایر آن مرتبط هستند. او سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را مجموعه‌ای از هنجارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی می‌داند که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه گردیده و موجب پایین آمدن هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌گردد (فوکویاما، ۱۳۸۴). او هنجارهای اجتماعی را به دو بخش تقسیم می‌کند:

(۱) هنجارهای مولد سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی؛ (۲) هنجارهای غیرمولد.

هنجارهای مولد سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به ارتقای همکاری میان اعضای گروه منجر می‌شود و اساساً شامل سجایی چون صداقت، ادای تعهدات و ارتباطات دوجانبه می‌باشد؛ اما هنجارهای غیرمولد کمکی به ارتقای همکاری میان اعضای گروه نخواهد کرد. پس ممکن است در جامعه‌ای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و اعتماد متقابل را ببینیم، ولی هنجارهای اجتماعی قوی آن هم از نوع غیرمولد سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی وجود داشته باشد، مثل عدم اعتماد به دیگران. جامعه‌ای که افراد آن حتی نباید به پدر و مادر خود اعتماد کنند دارای یک هنجار غیرمولد سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی است (رضایی و فتحی پور، ۱۳۹۲، ۹۰).

لین^۶ نظریه ۱۳۹۷ خود را در زمینه منابع اجتماعی و سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی تعبیه شده در شبکه‌های اجتماعی مطرح نموده است. (لین ۲۰۰۱) منابع اجتماعی را منابعی تعریف می‌کند که از طریق جمع و ارتباطات و روابط اجتماعی قابل دستیابی هستند بر خلاف منابع دیگر مثل مادی، نمادی، شخصی و... که در مالکیت فرد قرار داشته و می‌توانند متعلق به فردی خاص باشند. او همچنین تمایزی را میان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی فعال شده یا به حرکت درآمده^۷ و سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در دسترس^۸ قرار می‌دهد. (لین، ۲۰۰۸؛ در اکبری تبار، ۱۳۹۶).

روثستاین^۹ (۱۳۹۳) بر خلاف رابرت پاتنام اعتقاد دارد که سرمایه اجتماعی نه از چگالی و گستره شبکه‌های اجتماعی جامعه مدنی، بلکه از بالا و بر اثر اقدامات خاص دولت‌ها ایجاد می‌شود. اینگونه استدلال می‌کند که هنگامی که شرایط به سمت بی‌اعتمادی عام گرا سوق یابد، کنش گران به تدریج گرایش به اعتمادگرایی‌های خاصگرایانه پیدا می‌کنند. اگر مردم نتوانند به

⁴ Putnam

⁵⁵ Fukuyama

⁶ Lin

⁷ mobilized social capital

⁸ accessible social capital

⁹ Bo Rothstein

ادارات عمومی که باید بر اساس هنجارهایی هم چون بی طرفی، عینیت و عدم فساد و تبعیض عمل کنند اعتماد داشته باشند، "به کل مردم" نیز نمی‌توانند اعتماد کنند و برعکس اگر شهروندان بدانند که این نهادها به طور منصفانه و کارآمد عمل می‌کنند، می‌توانند باور کنند که شانس فرار افراد خائن و غیرقابل اعتماد از چنگال قانون کم است. در نتیجه شهروندان به این نتیجه می‌رسند که مردم دلیل خوبی برای اجتناب از این گونه رفتارها دارند و بنابراین بیشتر مردم قابل اعتماد هستند (روئستاین، ۱۳۹۳، ۶-۲۰۰).

در مجموع می‌توان گفت اندیشمندان برحسب دیدگاههای خود تعاریف مختلف (و نه متناقضی) از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی ارائه داده‌اند که می‌توان از جهات مختلف آنها را دسته بندی کرد. به هر حال در اهمیت و تأثیرگذاری آن بر زندگی فردی و اجتماعی آحاد جامعه شکی نیست؛ کما اینکه، اندیشمندان مختلف آن را در سه سطح خرد، میانی و کلان بررسی نموده‌اند. مسأله ۱۳۹۷ مهم این است که سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی توأمان دارای کارکردها و پیامدهای مثبت و منفی است؛ یعنی می‌تواند به عنوان یک تیغ دو دو عمل کند. به نظر کلمن (۱۹۹۳) سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به لحاظ هنجاری و اخلاقی خنثی است، یعنی نه مطلوب است و نه نامطلوب و صرفاً با فراهم کردن منابع لازم، فراهم‌کننده ۱۳۹۷ وقوع کنش‌هاست. پورتس^{۱۰} (۱۹۹۸) نیز در مورد کاربرد خوش بینانه ۱۳۹۷ سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و معرفی آن به عنوان کلید گمشده ۱۳۹۷ مشکلات جامعه هشدار می‌دهد؛ و از نظر فوکویاما (۱۹۹۹) مشارکت در ارزشها و هنجارها به خودی خود باعث تولید سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی نمی‌شود، چرا که این ارزشها ممکن است ارزشهای منفی باشند؛ بنابراین، کارکردهای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را می‌توان در دو دسته ۱۳۹۷ منفی و مثبت جای داد. کنترل اجتماعی، حمایت خانوادگی و خویشی، منافع ناشی از شبکه‌های فراخانوادگی، کارآمدی سازمانهای دموکراتیک از جمله پیامدهای مثبت و طرد اجتماعی بیرونی‌ها، مطالبات زیاد از اعضای گروه، محدودیت آزادی فرد جزء پیامدهای منفی سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی برشمرده شده‌اند (موسوی و شیانی، ۱۳۹۴).

پیشینه تحقیق

با توجه به گستردگی پژوهشهای سرمایه اجتماعی، برخی از محققان با روش فراتحلیل به بررسی این مفهوم در ایران پرداخته‌اند که در این نوشتار سه مورد از آنها مرور می‌شود.

ناطق پور و فیروزآبادی (۱۳۸۵) تعداد ۲۲ مورد از پژوهشهای قبلی راجع به سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در ایران را با روش فراتحلیل کیفی بررسی نموده‌اند. یافته‌های تحقیق آنان نشان می‌دهد متغیرهای مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و عناصر تشکیل دهنده ۱۳۹۷ این مفهوم در تحقیقات مختلف اثرات گوناگونی داشته‌اند؛ به گونه‌ای که در برخی از تحقیقات متغیرهای یکسان بر روی یک متغیر مشخص اثرات مثبت، منفی و یا فاقد رابطه داشتند که این امر ممکن است به دلایل گوناگون باشد که از جمله آنها می‌توان به زمانهای متفاوت اجرای تحقیق، جوامع آماری گوناگون، شیوه‌ها و روشهای متفاوت عملیاتی نمودن مفاهیم و یا نمونه‌گیری اشاره داشت. برخی از مهمترین نتایج این تحقیق به قرار زیر است:

آگاهی و یا شناخت نسبت به حوزه‌های عمومی اجتماعی، سیاسی، جغرافیایی، تاریخی و دنبال کردن اخبار سیاسی کشور، دسترسی به اینترنت و یا مطالعه روزنامه و مجله، در مجموع در سنین بالاتر (به جزء دسترسی به اینترنت) و در بین مردان، متأهلین، افراد دارای تحصیلات بالاتر، شاغلین و افراد به لحاظ درآمدی در سطح بالاتر، از میزان بیشتری برخوردار است. در

¹⁰ Portes

سنین بالاتر اعتماد عمومی و متقابل و احساس امنیت بیشتری وجود دارد ضمن این که اعتماد در سطح فردی شامل اعتماد به اعضای خانواده و اقوام و خویشان در سنین بالاتر بیشتر است. در بیشتر تحقیقات جنسیت با انواع اعتماد رابطه معنی دار نداشته است و در برخی از تحقیقات مردها در اعتماد اجتماعی و اعتماد به اشخاص، رسانه‌ها، کالاهای فرهنگی و رسانه‌های چندگانه از سطح بیشتر برخوردار بودند و اعتماد بنیادی، انتزاعی / نهادی در بین زنان از مردان بیشتر بود. متأهلین از میزان بیشتری از اعتماد در همه اشکالی که اشاره شد برخوردار بودند. در برخی از جنبه‌ها مانند اعتماد به اعضای خانواده و دوستان با سطح تحصیلات رابطه مثبت بود اما مجموعاً عناصر اعتماد در بین بیسوادان بیش از افراد تحصیل کرده است و با افزایش سطح تحصیلات از میزان آن کاسته می‌شود.

سطح درآمد و پایگاه اقتصادی نیز با اعتماد در اشکال مختلف مورد اشاره رابطه منفی دارد به گونه‌ای که افراد با درآمد بیشتر از اعتماد کمتری در اشکال گوناگون آن برخوردارند. افرادی که زادگاه آنان در شهرستانها و یا روستاها بوده است از سطح اعتماد بیشتری برخوردار هستند و سطح توسعه یافتگی با اعتماد در برخی از تحقیقات رابطه عکس دارد. مردان مشارکت‌های رسمی بیشتری دارند که ناشی از اشتغال آنان می‌باشد و در برخی از مشارکتها مانند انجمن خانه و مدرسه یا اولیاء و مربیان مشارکت زنان بیشتر می‌باشد. متأهلین به غیر از برخی از فعالیتها مانند پایگاه بسیج، انجمن‌های ورزشی و تفریحی، ادبی و هنری و انجمنهای علمی در سایر فعالیتها مشارکت بیشتری دارند. به لحاظ پایگاه اقتصادی و درآمدی مشارکت‌های رسمی به جز مشارکت در بسیج در بین کسانی که از وضعیت اقتصادی بهتری برخوردارند بالاتر است. مشارکت رسمی افرادی که اقامت طولانی‌تری در شهر و محل دارند، بیشتر است.

سیاهپوش (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان «فرا تحلیل مطالعات سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در ایران» با روش فراتحلیل کیفی به بررسی ۶۱ مورد تحقیق انجام شده با موضوع سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی پرداخته است. وی با تجمیع یافته‌های پژوهشهای پیشین و بهره گیری از مقیاس لیکرت (بسیار مطلوب تا بسیار نامطلوب) وضعیت ابعاد سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را اینگونه توصیف کرده است:

میزان اعتماد به خانواده و اقوام درجه یک بسیار بالاست. اعتماد به دوستان و آشنایان در حد بالا یا متوسط بوده است و میزان اعتماد مردم به همدیگر در حد متوسط بوده است. در مجموع هر چه نسبت فامیلی و خویشاوندی کمتر و میزان ارتباطات کاهش می‌یابد به همان میزان اعتماد کاستی می‌گیرد. میزان اعتماد به معلمان، اساتید دانشگاه، پزشکان و ورزشکاران بالا و به کسبه، تجار و بازاریان، بنگاه داران مسکن و ماشین خیلی پایین بوده است. بانک‌های دولتی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، اداره پست، دانشگاه‌های دولتی، کتابخانه‌های عمومی، مدارس دولتی، صدا و سیما و آموزشگاههای فنی و حرفه‌ای اعتماد بالایی را کسب نموده‌اند و دانشگاههای غیرانتفاعی (آزاد)، شهرداری‌ها، اداره کار و امور اجتماعی، احزاب و تشکلهای سیاسی و بانکهای خصوصی اعتماد پایین و خیلی پایینی را جلب نموده‌اند. میزان اعتماد به نظام سیاسی (ارکان اصلی و بنیادین نظام) بالاست. میزان اعتماد به نهادهای سیاسی (سه قوه و نهادهای دیگر) متوسط است. میزان اعتماد به کنشگران سیاسی (کارگزاران سیاسی) پایین است. میزان مشارکت مردم در انجمن‌ها و تشکلهای صنفی در مجموع بسیار پایین است. بالاترین میزان مشارکت مربوط به هیئت‌های مذهبی، پایگاه بسیج، انجمن اولیا و مربیان و انجمن‌ها و گروههای ورزشی و تفریحی است. میزان مشارکت در تشکلهای احزاب سیاسی در پایین‌ترین حد قرار دارد، اما نرخ مشارکت رسمی سیاسی بالاست. مردم مسئله مشارکت سیاسی را از کم اهمیت‌ترین مسائل جامعه دانسته‌اند. بیشترین میزان رفت و آمد با فامیلها و دوستان و آشنایان و کمترین رفت و آمد با افراد غیر همشهری،

همشهری‌ها و افراد هم محللهای است. میزان بده بستان افراد با فامیلهای درجه یک و دو، دوستان و آشنایان و همسایگان بالاست. میزان بده بستان با همکاران و هم محلی‌ها متوسط و با دیگران رو به پایین است. در مجموع میزان کمک و بده بستان در جامعه ایران بالاست. میزان ارتباطات در جامعه علمی مطلوب نیست. میزان مشورت در خانواده‌های ایرانی نسبتاً بالاست. میزان درد دل نیز تا حدودی بالا می‌باشد و میزان اختلاف با اعضای خانواده در بین بیش از ۶۵ درصد خانواده‌ها هیچ وقت اتفاق نیفتاده یا به ندرت اتفاق می‌افتد. میزان صمیمیت و امید به دوستان در بین جوانان ایرانی بالاست. مردم بر این باورند که میزان تظاهر، کلاهبرداری و نیز میزان تملق و چاپلوسی در جامعه بسیار بالاست. پاسخگویان میزان رواج ارزشهایی چون رعایت حقوق دیگران، احساس مسئولیت، وجدان کاری و انضباط اجتماعی را کم ارزیابی نموده‌اند. همچنین پاسخگویان میزان حسادت، ناامیدی، حرص، خودخواهی مردم را زیاد دانسته‌اند. نگرش نسبت به میزان گذشت، امانتداری، انصاف، صداقت و پایبندی به قول و قرار در جامعه منفی است. پاسخگویان بیش از همه پنداشت مثبتی از عملکرد نظام در حوزه‌های بهداشت، رفع ناامنی، رفع ترافیک، رفع جرم و جنایت و اجرای قانون داشته‌اند و پنداشتشان در مورد رفع مشکل بیکاری، رفع گرانی و تورم، رفع فقر، رفع نابرابری و رفع اعتیاد منفی است (عملکرد دولت را ناموفق می‌دانند).

سفیری و صدفی (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «فرا تحلیل مطالعات و تحقیقات جنسیت و سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی» به بررسی ۹۵ مورد پژوهش با محوریت سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی پرداختند. آن‌ها به روش فراتحلیل کمی با تلفیق یافته‌های آماری و انجام محاسبات جدید نتایج جامعی از این پژوهش‌ها به دست داده‌اند. نتایج این فراتحلیل که رابطه ۱۳۹۷ بین متغیرهای فردی (جنسیت، وضع تأهل، میزان تحصیلات، وضع فعالیت و اشتغال، درآمد، سن و محل تولد) با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و مؤلفه‌های آن (اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) را تبیین می‌کند، به شرح زیر ارائه شده است:

جنسیت: سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی مردان (۴۸٪) بیشتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی زنان (۱۶٪) است. اعتماد اجتماعی زنان (۳۱٪) بیشتر از اعتماد اجتماعی مردان (۴۸٪) است و مشارکت اجتماعی مردان (۵۵٪) بیشتر از مشارکت اجتماعی زنان (۲۷٪) است.

تأهل: سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی متأهلان (۵۶٪) بیشتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی مجردها (۳۳٪) است. اعتماد اجتماعی متأهلان (۴۳٪) بسیار بیشتر از اعتماد اجتماعی مجردها (۱۴٪) است. مشارکت اجتماعی متأهلان (۳۸٪) بیشتر از مشارکت اجتماعی مجردها (۲۴٪) است.

تحصیلات: سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد با تحصیلات عالی (۶۸٪) بیشتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی فاقد تحصیلات عالی (۱۱٪) است. اعتماد اجتماعی افراد با تحصیلات عالی (۴۸٪) بیشتر از اعتماد اجتماعی افراد فاقد تحصیلات عالی (۳۰٪) است. مشارکت اجتماعی افراد با تحصیلات عالی (۶۴٪) بسیار بیشتر از مشارکت اجتماعی افراد فاقد تحصیلات عالی (۷٪) است.

اشتغال: سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی شاغلان (۸۰٪) خیلی بیشتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی غیرشاغلان (۸٪) است. اعتماد اجتماعی شاغلان (۵۳٪) خیلی بیشتر از اعتماد اجتماعی غیرشاغلان (۱۰٪) است. مشارکت اجتماعی شاغلان (۸۳٪) خیلی بیشتر از مشارکت اجتماعی غیرشاغلان (۱٪) است.

درآمد: سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد با درآمد بالا (۸۰٪) خیلی بیشتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد با درآمد پایین (۱۳٪) است. اعتماد اجتماعی افراد با درآمد بالا (۲۷٪) برابر اعتماد اجتماعی افراد با درآمد پائین (۲۷٪) است. مشارکت اجتماعی افراد با درآمد بالا (۲۷٪) برابر اعتماد اجتماعی افراد با درآمد پائین (۲۷٪) است.

سن: سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد بزرگسال (۵۰٪) بیشتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد جوان (۱۹٪) است. اعتماد اجتماعی افراد بزرگسال (۴۴٪) بسیار بیشتر از اعتماد اجتماعی افراد جوان (۱۲٪) است. مشارکت اجتماعی افراد بزرگسال (۳۳٪) بیشتر از مشارکت اجتماعی افراد جوان (۲۷٪) است.

محل سکونت: سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد همان محل - شهر (۵۱٪) بیشتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد محل دیگر - روستا (۲۲٪) است. اعتماد اجتماعی افراد همان محل - شهر (۵۱٪) بیشتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد محل دیگر - روستا (۲۴٪) است. مشارکت اجتماعی افراد همان محل - شهر (۴۷٪) بیشتر از مشارکت اجتماعی افراد محل دیگر - روستا (۶٪) است.

با نگاهی به نتایج سه فراتحلیل فوق که در مجموع بیش از ۱۵۰ مورد از پژوهش‌های سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را در می‌گیرد می‌توان به کوچکتر شدن شعاع اعتماد، پایین بودن تمایل به مشارکت در اداره امور کشور و قوی‌تر بودن سرمایه درون گروهی نسبت به سرمایه برون گروهی است. پاکسرشت (۱۳۹۳) در این باره می‌نویسد: «در ارتباط با میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی نتایج مطالعات داخلی حاکی از آن است که وضعیت سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در کشور مطلوب نیست».

روش

روش فراتحلیل همانند هر روش تحقیق دیگری دارای زیرشاخه‌ها و انواعی است که عمده‌ترین آنها تفکیک روش فراتحلیل کمی^{۱۱} و فراتحلیل کیفی^{۱۲} است. در فراتحلیل کمی با استفاده از آزمون‌های آماری خاص همبستگی بین متغیرها با اتقان بیشتری محاسبه شده و نتیجه ۱۳۹۷ حاصل مورد استناد قرار می‌گیرد، در حالی که روش فراتحلیل کیفی بیشتر به مرور نتایج و استخراج یافته‌های جدید با نظر محقق می‌پردازد. علیرغم دقت و قابلیت اطمینان بیشتر فراتحلیل کمی نسبت به فراتحلیل های کیفی، این روش دارای پیشفرض‌هایی است که انجام آن را تا حدودی محدود و مشروط می‌سازد؛ بنابراین، با توجه به اهداف بیان شده ۱۳۹۷ تحقیق حاضر، روش فراتحلیل کیفی مناسب به نظر می‌رسد.

از دلایل انتخاب این روش می‌توان به متفاوت بودن ویژگی‌های جامعه آماری و نمونه‌های پژوهشها، متفاوت بودن ابعاد و مؤلفه‌های در نظر گرفته شده برای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی، استفاده از آزمونهای آماری متفاوت و عدم امکان تجمیع کمی نتایج اشاره کرد.

طبق تعریف فرا تحلیل کیفی راهی است برای بررسی آنچه که دانسته شده و کمک به توسعه این یافته‌ها در این روش اینکه چه چیزی را داده تلقی کنیم به فلسفه و جهان بینی ما، هدف تحقیق، مخاطبان و محصول نهایی قابل انتظار بستگی دارد. به

¹¹ Quantitative meta-analysis

¹² Qualitative meta-analysis

اعتقاد جانسون و آلن^{۱۳} (۱۹۹۵) پاسخ به هدف علمی تحقیق و میدان دید محقق بستگی دارد. بر این اساس است که محقق تصمیم می‌گیرد چه چیزی جزء مفهوم مورد نظر است و چه چیزی جزء آن نیست؛ آنچه مهم است این است که همه جاهای خالی با داده‌ها پر شوند و اشباع اطلاعات حاصل گردد. حتی اینکه محقق کل یک مقاله را انتخاب کند یا به قسمتی از آن اکتفا کند نیز به سؤال تحقیق بستگی دارد. محقق باید به گونه‌های داده‌ها را بررسی کند که به اطلاعات برسد، پس لازم است به جای توجه صرف به خود مفاهیم، به مقوله‌ها و فرایندهای موجود در مطالعات اولیه توجه شود. با در نظر گرفتن این مفاهیم کوچکتر امکان مقایسه و تفسیر داده‌های مطالعات مختلف بهتر فراهم می‌شود.

با در نظر گرفتن شرایط فوق، مفهوم مرکزی این پژوهش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی است و نمونه ۱۳۹۷ تحقیق از میان پژوهش‌هایی انتخاب می‌شوند که این مفهوم را به عنوان متغیر مستقل یا وابسته در نظر گرفته باشند (مفهوم سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در عنوان تحقیق ذکر شده باشد) و در فاصله ۱۳۹۷ زمانی سالهای ۹۸-۱۳۹۲ به انجام رسیده باشند. جامعه ۱۳۹۷ آماری تحقیق حاضر شامل همه ۱۳۹۷ مقالات منتشر شده با موضوع سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و بانک اطلاعات نشریات کشور (مگیران^{۱۴}) و پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری بارگذاری شده در سامانه ۱۳۹۷ پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک^{۱۵}) دارای مفهوم سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در عنوان تحقیق است که در فاصله ۱۳۹۷ بین سالهای ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ انجام شده‌اند. با توجه به گستردگی دامنه پژوهش‌ها و پراکندگی عناوین آنها، مقالاتی جهت تحلیل انتخاب شدند که رابطه ۱۳۹۷ سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را با متغیر دیگری سنجیده و جامعه ۱۳۹۷ آماری آنها فراوانی بیشتری داشته باشند؛ و نیز متن کامل آنها در دسترس باشند. در مورد پایان نامه‌های کارشناسی ارشد مرتبط بودن حوزه تحقیق به ریشه‌های علوم اجتماعی، علوم اقتصادی و مدیریت نیز مد نظر قرار گرفت، اما در مورد رساله‌های دکتری دسترسی به متن کامل ملاک اصلی انتخاب تحقیق بود. فراوانی جامعه ۱۳۹۷ آماری و حجم نمونه ۱۳۹۷ پژوهش‌های مورد استفاده در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. جامعه ۱۳۹۷ آماری و جمعیت نمونه ۱۳۹۷ مورد تحقیق

نوع تحقیق	جامعه آماری / نمونه	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	مجموع
مقاله علمی - پژوهشی پایان نامه	جامعه آماری	۱۳۵	۱۰۱	۱۳۱	۱۳۰	۱۰۸	۲۷	۸۷	۷۱۹
کارشناسی ارشد رساله دکتری	حجم نمونه	۱۹	۸	۱۳	۱۵	۱۲	۸	۵	۸۰

¹³ Johnson and Allen

¹⁴ www.magiran.com

¹⁵ https://irandoc.ac.ir/

یافته‌های تحقیق

با توجه به اینکه در بخشی از پژوهش‌های مرور شده رابطه متغیرهای زمینهای با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی آزموده شده‌اند، جهت روشن شدن این ارتباط و جمع‌یافته‌ها در بخش اول، رابطه متغیرهای زمینهای با مفهوم سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی مرور می‌شود. سپس در بخش دوم، آزمون‌های آماری رابطه سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با متغیرهای وابسته یا مستقل مورد تحقیق جمع بندی و ارائه می‌شوند.

رابطه متغیرهای زمینهای با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی

در بیشتر پژوهش‌های مرور شده داده‌های مربوط به متغیرهای زمینهای (جمعیت شناختی) جمع آوری شده است، اما در تعداد محدودی از این پژوهشها ارتباط آنها با متغیرهای اصلی تحقیق (مستقل یا وابسته) مد نظر قرار گرفته است و کارکرد اصلی این داده‌ها نشان دادن این امر است که دامنه پاسخ‌گویان طیف‌های مختلف افراد جامعه را در بر گرفته است؛ به عنوان نمونه در پژوهش‌های نصیریپور، ۱۳۹۵؛ احمدی طاهری و همکاران، ۱۳۹۵؛ حبیبپور و موسوی، ۱۳۹۵؛ سپهوند و جعفری، ۱۳۹۵؛ منتظری و همکاران، ۱۳۹۵؛ آیبافی و همکاران، ۱۳۹۶؛ خدایاری، ۱۳۹۶؛ ربیعی و همکاران، ۱۳۹۶؛ عظیمی، ۱۳۹۶؛ خادمی و همکاران، ۱۳۹۷؛ رضایی و نوری، ۱۳۹۷ و... علیرغم اینکه داده‌های زمینهای جمع آوری شده و در جدول‌های توصیفی ارائه شده‌اند، اما رابطه آن با متغیرهای اصلی تحقیق سنجش نشده و عملاً در تحلیل‌های پژوهش به کار گرفته نشده‌اند. در سوی دیگر، برخی از پژوهش‌ها (ز جمله اسفندیاری، ۱۳۹۲؛ نجارزاده و همکاران، ۱۳۹۲؛ بهرامی، ۱۳۹۲؛ مدیری، ۱۳۹۳؛ شارع پور و آرمان، ۱۳۹۳؛ عطاللهی، ۱۳۹۴؛ نصرتی نژاد و همکاران، ۱۳۹۴؛ مجیدی، ۱۳۹۴؛ نصرافهانی و همکاران، ۱۳۹۵؛ محمدآوندی و همکاران، ۱۳۹۶؛ پیرسرایی و همکاران، ۱۳۹۷ و ...) رابطه ۱۳۹۷ متغیرهای زمینهای با متغیر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بررسی شده و در تحلیل‌های پژوهش مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در این بخش تحلیلهای ارائه شده در مورد متغیرهای زمینهای ارائه می‌شود.

۱-۱. جنسیت: در مورد تفاوت میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و مؤلفه‌های آن بر حسب جنسیت در پژوهش‌های مرور شده، نتایج متفاوتی ارائه شده است. در برخی از پژوهش‌ها سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی مردان بیش از زنان برآورده شده است (نجارزاده و همکاران، ۱۳۹۲؛ شارع پور و آرمان، ۱۳۹۳؛ گنجی و زارع، ۱۳۹۴؛ شیانی و احمدپور، ۱۳۹۶؛ محمدی، ۱۳۹۶) و این تفاوت از لحاظ آماری معنادار بوده و در یک تحقیق (نصرافهانی و همکاران، ۱۳۹۵) با وجود پایین بودن سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی زنان نسبت به مردان، تفاوت از لحاظ آماری معنادار نبوده است. در برخی موارد، با اینکه تفاوت سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی کلی بین دو جنس معنادار نبوده (بهرامی، ۱۳۹۲؛ میرفردی و ولی نژاد، ۱۳۹۵)، در تعدادی از مؤلفه‌ها و ابعاد متغیر، تفاوت بین دو جنس معنادار گزارش شده است. به عنوان نمونه، سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی همسایگی در زنان بیش از مردان گزارش شده (رستگارخالد و همکاران، ۱۳۹۲) و در مشارکت اجتماعی زنان بیشتر از مردان تمایل به گذراندن اوقات به شکل سنتی با خانواده و اقوام دارند (مدیری، ۱۳۹۳). همچنین اعتماد نهادی در زنان بیشتر از مردان است (مدیری، ۱۳۹۳). بالعکس، متغیرهای اعتماد بین فردی و مشارکت غیررسمی در زنان به طور معناداری پایین‌تر از مردان گزارش شده است (مدیری، ۱۳۹۳). در رابطه با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی خانواده و خویشاوندان در زنان و مردان تفاوت معناداری گزارش نشد (شارع پور و آرمان، ۱۳۹۳) و تفاوت

سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در ابعاد ارتباطی و ساختاری معنادار نبود، اما در بعد شناختی تفاوت معنادار دیده شد (میرفردی و ولی نژاد، ۱۳۹۵).

۲-۱. سن: ارتباط متغیر سن با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در تعداد کمی از پژوهش‌ها ارائه شده است که طبق نتایج چند مورد از آنها رابطه مثبت و معناداری بین دو متغیر دیده شده است (اسکندری، ۱۳۹۲؛ بهرامی، ۱۳۹۲؛ نجارزاده و همکاران، ۱۳۹۲؛ عطالهی و همکاران، ۱۳۹۴) بدین معنا که گروه‌های سنی جوان‌تر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی پایین‌تری دارند. در یک پژوهش به صراحت گزارش شده که سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی جوانان کمتر از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی افراد کهنسال است (رفیعی و حبیب زاده، ۱۳۹۳) و رستگارخالد و همکاران، ۱۳۹۲ نشان داده‌اند که یک بعد خاص از این متغیر (سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی همسایگی) با سن رابطه مستقیم دارد. در سمت مقابل، برخی از پژوهش‌ها نشان دادند که متغیر سن ارتباطی با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی ندارد (گنجی و زارع، ۱۳۹۴؛ نصراصفهانی و همکاران، ۱۳۹۵).

۳-۱. تأهل: با توجه به مبانی مفهومی و نظری سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به نظر می‌رسد تأهل تأثیر مثبتی بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی داشته باشد. نتایج برخی از پژوهش‌های مرور شده نشان می‌دهد دسترسی به منابع سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در میان متأهلها بیش از مجردها است (نجارزاده و همکاران، ۱۳۹۲) و سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی کلی (شیانی و احمدپور، ۱۳۹۶) و هنجارهای اعتماد متقابل در متأهلها بیشتر از مجردهاست (مدیری، ۱۳۹۳). در سمت مقابل، بر اساس نتایج دو مورد از پژوهش‌ها تأهل ارتباطی با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی ندارد (بهرامی، ۱۳۹۲؛ گنجی و زارع، ۱۳۹۴).

۴-۱. تحصیلات: نتایج تعدادی از این پژوهش‌ها نشان می‌دهد افراد دارای مدارج تحصیلی بالاتر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بالاتری دارند (بهرامی، ۱۳۹۲؛ نجارزاده و همکاران، ۱۳۹۲؛ عطالهی و همکاران، ۱۳۹۴) و تفاوت متغیر مشارکت غیررسمی با توجه به تحصیلات معنادار است (مدیری، ۱۳۹۳). در یک مورد از پژوهش‌های نمونه نیز، تفاوت سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بر حسب تحصیلات معنادار نبود (نصراصفهانی و همکاران، ۱۳۹۵).

۵-۱. اشتغال: فقط در چهار مورد از پژوهش‌های انتخاب شده، تأثیر اشتغال بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بررسی شده است که بر اساس نتایج دو مورد از آنها بین داشتن شغل و سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (بهرامی، ۱۳۹۲؛ شیانی و احمدپور، ۱۳۹۶). همچنین اساس نتایج تحقیق مدیری، ۱۳۹۳ تفاوت متغیر مشارکت غیررسمی با توجه به شغل معنادار است. در یک مورد از این پژوهش‌ها نتیجه نشان داد که اشتغال زنان با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی خانواده معنادار نیست (اسفندیاری، ۱۳۹۲).

۶-۱. محل سکونت: رابطه محل سکونت با متغیر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به اشکال مختلف بررسی شده است. در برخی پژوهش‌ها سکونت در محلات مختلف یک شهر مد نظر بوده و در برخی دیگر مدت زمان سکونت و یا میزان توسعه یافتگی محلات ملاک مقایسه قرار گرفته است. همچنین، با توجه به تعریف متغیر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و جامعه ۱۳۹۷ آماری پژوهش‌ها نتایج متفاوت و حتی متناقضی ارائه شده است. در حالیکه نتیجه پژوهش محمدآوندی و همکاران، ۱۳۹۶ نشان می‌دهد ساکنان محلات دارای توسعه پایدار (دارای امکانات و زیرساخت‌های مناسب (سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی) اعتماد، مشارکت و آگاهی اجتماعی بالاتری دارند و رجایی و همکاران، ۱۳۹۵ نیز گزارش کرده‌اند که محله‌های حاشیه‌ای شهرها سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و امنیت پایین‌تری دارند. در یکی از پژوهش‌ها (فاتحی و اخلاصی، ۱۳۹۲) سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در محلات پایین شهر بیشتر از محلات بالاشهر گزارش شده و این تفاوت از لحاظ آماری نیز معنادار است. در پژوهش دیگری (عطالهی و همکاران، ۱۳۹۴) نشان داده شده که بین مدت زمان زندگی در یک محل و سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی رابطه مستقیم وجود دارد.

در سمت مقابل، نتایج برخی از پژوهش‌ها حاکی از آن است که سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی همسایگی با بافت محله ارتباطی ندارد (رستگارخالد و همکاران، ۱۳۹۲) و تعلق اجتماعی برحسب محل سکونت معنادار نیست (محمدآوندی و همکاران، ۱۳۹۶).

۷-۱. **پایگاه اجتماعی - اقتصادی (طبقه):** در بیشتر پژوهش‌ها جهت بررسی این متغیر، از مؤلفه ۱۳۹۷ درآمد خانوار استفاده شده است. با اینکه نتیجه تحقیق رضایی و نوری، ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که بین سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد و تفاوت متغیر مشارکت غیررسمی با توجه به پایگاه اجتماعی - اقتصادی معنادار است (مدیری، ۱۳۹۳)؛ نتایج برخی دیگر از پژوهش‌ها نشان می‌دهد که درآمد نه به طور مستقیم، بلکه به عنوان متغیر مداخله‌گر بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی تأثیر معنادار دارد (مدیری، ۱۳۹۳) و خاستگاه اجتماعی - اقتصادی بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به طور مستقیم تأثیر ندارد، بلکه از طریق سرمایه اقتصادی و سرمایه نمادین بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی تأثیر دارد (علی بابایی و تیموری، ۱۳۹۵). در طرف مقابل، نتیجه برخی پژوهش‌ها (گنجی و زارع، ۱۳۹۴؛ اسفندیاری، ۱۳۹۲) نشان می‌دهد تعلق به گروه‌های درآمدی ارتباطی با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی ندارد.

۲. رابطه سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با متغیرهای اصلی تحقیق

در پژوهش‌های مرور شده در این نوشتار، رابطه سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با متغیرهای اجتماعی متعددی سنجیده شده است که خلاصه نتایج آنها به شرح زیر ارائه می‌شود:

۱-۲. **هویت:** بر اساس نتایج دو مورد از پژوهش‌های مرور شده، ابعاد سرمایه اجتماعی، به‌ویژه اعتماد اجتماعی، بر هویت اجتماعی (به ترتیب مذهبی، قومی و ملی) تأثیر مثبت و معنادار دارند (شیانی و احمدپور، ۱۳۹۶ و اسکندری، ۱۳۹۲)؛ و پژوهش دیگری (ربیعی و همکاران، ۱۳۹۶) نشان داده که سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به طور غیرمستقیم به واسطه ۱۳۹۷ حمایت اجتماعی بر هویت اجتماعی و ملی اثر دارد و فقط بعد ارتباطی سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی تغییرات هویت اجتماعی و هویت ملی را تبیین می‌کند.

۲-۲. **امنیت:** در همه ۱۳۹۷ پژوهش‌هایی که به بررسی رابطه ۱۳۹۷ سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با امنیت اجتماعی پرداخته‌اند، این رابطه به گونه‌های مختلف تأیید شده است. سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و مؤلفه‌های آن (اعتماد، مشارکت و کدهای مشترک) با امنیت اجتماعی (پورموسوی و همکاران، ۱۳۹۲؛ حسن زاده ثمرین و همکاران، ۱۳۹۳۷؛ فرهادی خواه و همکاران، ۱۳۹۸) احساس امنیت (نصری، ۱۳۹۴؛ افشانی و فرقانی، ۱۳۹۶؛ حیدری، ۱۳۹۶؛ موحد و همکاران، ۱۳۹۷) و امنیت مرزها (علی پور و همکاران، ۱۳۹۵) رابطه مستقیم و معنادار دارد. نتیجه ۱۳۹۷ پژوهش رستگارخالد و همکاران، ۱۳۹۲ نشان می‌دهد احساس امنیت اجتماعی از پیامدهای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی همسایگی است و پژوهش دیگری (رضایی، ۱۳۹۶) حاکی از آن است که همه ابعاد سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی (اعتماد اجتماعی و آگاهی اجتماعی با بیشترین همبستگی) با احساس امنیت زنان رابطه مثبت و معنادار دارند. رجایی و همکاران، ۱۳۹۵ نیز بدین نتیجه رسیده‌اند که بین این دو متغیر رابطه خطی و مستقیم وجود

ندارد بلکه رابطه به صورت غیرخطی است، یعنی به واسطه ۱۳۹۷ زندگی در محلات حاشیه‌ای و نامطلوب بودن کیفیت زندگی و نداشتن امکانات این دو متغیر با هم ارتباط می‌یابند.

۲-۳. جرم و قانون‌گریزی: یکی از مسائل مبتلابه نظام‌های اجتماعی، کاهش جرم، قانون‌گریزی و انحرافات اجتماعی در همه ۱۳۹۷ اشکال آن است؛ از این رو در بخش زیادی از پژوهش‌های مرتبط با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به ویژه در حوزه‌های حقوق و علوم سیاسی به بررسی رابطه ۱۳۹۷ این متغیرها پرداخته شده است. در تعدادی از پژوهش‌های مورد بررسی نشان داده شده است که سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با جرم و رفتارهای مجرمانه رابطه معنادار و معکوسی دارند و مؤلفه‌های سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی نقشی اساسی در پیش‌گیری اولیه و ثانویه و جامعه مدار جرم دارند (رازقی و رضوانی، ۱۳۹۲؛ اعتمادی فرد و همکاران، ۱۳۹۴؛ احمدی و همکاران، ۱۳۹۵؛ خواجه نوری و زارعی، ۱۳۹۵؛ آبیانی و همکاران، ۱۳۹۶؛ محمدی، ۱۳۹۶). در تبیین این رابطه ۱۳۹۷ معکوس، برخی از پژوهش‌ها کاهش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و سست شدن پیوندهای برون‌گروهی را عامل افزایش قانون‌گریزی و ارتکاب جرم می‌دانند (فیروزجائیان و علی بابایی، ۱۳۹۲؛ خدایاری، ۱۳۹۶) و برخی دیگر افزایش کنترل اجتماعی (رستگارخالد و همکاران، ۱۳۹۴)، تقویت نگرش به دموکراسی و قانون‌مداری (ذوالفقاری، ۱۳۹۴) و تقویت نهادهای مردمی و مدنی (پیرسرایی و همکاران، ۱۳۹۷) در اثر افزایش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را در پیش‌گیری و کاهش جرم مؤثر می‌دانند. یکی از بسترهای قانون‌گریزی و ارتکاب جرم فرسایش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی (ضعف مشارکت ذهنی، بی‌اعتمادی، احساس انومی و ضعف روابط غیررسمی) و به دنبال آن افزایش بی‌نظمی اجتماعی است که در پژوهش مجیدی، ۱۳۹۴ مورد تأیید قرار گرفته است. یکی از راه‌های سنجش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بررسی میزان جرائم مرتبط با مواد مخدر، سرقت، نزاع و درگیری، اختلافات خانوادگی، طلاق و خودکشی، است.

نتایج یک پژوهش نشان می‌دهد انحرافات اجتماعی در استانهای تهران، کرمانشاه و سمنان بالاتر از سایر استان‌هاست؛ و در مقابل سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی استانهای تهران و گیلان پایین‌تر و در استانهای کرمانشاه، بوشهر، کردستان و اردبیل بالاتر از سایر استانهای کشور است (اعتمادی فرد و همکاران، ۱۳۹۴). در تبیین این وضعیت می‌توان گفت بالا بودن میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی الزاماً پیامدهای مثبت اجتماعی ندارد، بالعکس، افزایش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی منفی درون‌گروهی باعث افزایش جرم می‌شود (رازقی و رضوانی، ۱۳۹۲). همچنین، سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در بعد ارتباطی با گرایش به اعتیاد در جوانان رابطه منفی و معنادار دارد (عظیمی، ۱۳۹۶)؛ بدین معنا که جوانان مجرم در فضای اجتماعی رشد کرده‌اند که از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی پایین‌تری برخوردارند. در میان پژوهش‌های مورد بررسی، فقط در یک مورد نتیجه ۱۳۹۷ تحقیق نشان می‌دهد سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با کج رفتاری سازمانی رابطه مستقیم دارد، زیرا سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را با مفهوم اعتماد سنجیده است (نصیرپور، ۱۳۹۵).

۲-۴. توسعه: رابطه ۱۳۹۷ سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با توسعه از زوایای گوناگونی از جمله رشد اقتصادی، توسعه شهری و توسعه ۱۳۹۷ روستایی بررسی شده است و نتایج پژوهش‌ها حاکی از رابطه ۱۳۹۷ دوسویه ۱۳۹۷ این دو متغیر است (باستانی و رزمی، ۱۳۹۲؛ سوری، ۱۳۹۳؛ مهرگان و دلیری، ۱۳۹۴؛ محمدآوندی و همکاران، ۱۳۹۶). در کوتاه مدت رشد اقتصادی عاملی برای ارتقاء و بهبود سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی است اما در بلندمدت نقش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در رشد اقتصادی درخور توجه است؛ بدین ترتیب که بدتر شدن وضع اقتصاد عاملی برای فرسایش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و افزایش جرائم است که باز خود در

بلندمدت منجر به کاهش سطح فعالیت اقتصادی و رشد اقتصادی می‌شود (سوری، ۱۳۹۳). همچنین سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با توسعه روستایی رابطه مستقیم دارد (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲) و بر توسعه انسانی استانها مؤثر است (مهرگان و دلیری، ۱۳۹۴). داشتن زیرساخت‌های توسعه یافتگی با میزان جرم، طلاق، مصرف مواد مخدر، خودکشی و طرح دعاوی دادگاه رابطه معکوس دارد (باستانی و رزمی، ۱۳۹۲). البته در این مورد باید موقعیت شهرهایی چون تهران و اصفهان را در نظر گرفت که علی‌رغم داشتن میزان بالای توسعه یافتگی، از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی به نسبت پایین‌تری برخوردارند. زنجان بالاترین و تهران و ایلام پایین‌ترین سطح سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را دارند (محمدیان منصور و همکاران، ۱۳۹۷). در درون شهرها نیز، خانوارهای ساکن محلات شهری دارای توسعه پایدار (دارای امکانات و زیرساخت‌های مناسب زندگی) از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بالاتری برخوردارند (محمدآوندی و همکاران، ۱۳۹۶).

۲-۵. محیط زیست: یکی از پیامدهای مثبت سرمایه اجتماعی، مشارکت و مسئولیت‌پذیری شهروندان در رابطه با محیط زیست و حفاظت از آن است. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهند هرچه مؤلفه‌های سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی (اعتماد، همفکری و عضویت در سازمانهای مردم‌نهاد) بیشتر باشد، آلودگی و تخریب محیط زیست کمتر است (نصراللهی و اسلامی، ۱۳۹۲)؛ به کارگیری پتانسیل سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در مدیریت فجایع و بحرانهای شهری و زیست محیطی مؤثر است (اکبری لنج آباد، ۱۳۹۲)؛ هر چه اعتماد اجتماعی و تمایل به مشارکت بالاتر باشد، آمادگی در برابر وقوع حوادث طبیعی بالاتر است (رضایی و نوری، ۱۳۹۷) و همکاری و مشارکت اجتماعی، رسانه‌های جمعی و اطلاع‌رسانی، تعهد و مسئولیت اجتماعی، تولید و تسهیم دانش می‌توانند به بهبود سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی کمک کنند (اکبری لنج آباد، ۱۳۹۲). در سطح بین‌المللی نیز سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی ملی با دغدغه‌های زیست محیطی همبستگی متوسطی دارد (کبیری و کریم زاده، ۱۳۹۶).

۲-۶. فقر: رابطه ۱۳۹۷ سرمایه اجتماعی با فقر همانند رابطه این مفهوم با توسعه، دوسویه و متقابل است. بین میزان گسترش مؤلفه‌های سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی (به ویژه، انسجام اجتماعی) و کاهش فقر روستاییان رابطه معناداری وجود دارد (عبداللهی و همکاران، ۱۳۹۲) و در سمت مقابل، فقر (با مؤلفه‌های طرد اجتماعی، موقعیت فقر و فرهنگ فقر) باعث کاهش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی می‌شود (بریمانی و همکاران، ۱۳۹۵) و متغیرهای شاخص فلاکت و ضریب جینی اثر معنی داری بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی دارند (فرجام‌نیا، ۱۳۹۶). افزایش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با میزان رفاه اجتماعی (بعد ذهنی) رابطه مستقیم دارد. اعتماد بین شخصی، اعتماد تعمیم یافته و مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی با رفاه ذهنی رابطه مثبت و معناداری دارند (ابوالحسنی، ۱۳۹۲؛ برادران و حسین پور، ۱۳۹۲).

۲-۷. تسهیم دانش: یکی از مفاهیم جدیدی که بررسی ارتباط سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با آن مورد توجه محققان قرار گرفته، تسهیم دانش است. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی سازمانی با تسهیم دانش به طور کلی رابطه مثبت و معنی دار دارد (احمدی طاهری و همکاران، ۱۳۹۵). در بعضی دیگر از پژوهش‌ها سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با برخی از مؤلفه‌های تسهیم دانش از جمله کسب دانش و انتقال دانش (بردبار و زارعی، ۱۳۹۲)، مدل ذهنی مشترک و اشتراک گذاری دانش (پیرانی شال، ۱۳۹۴) و تمایل به جمع‌آوری دانش و بهره‌وری کارکنان (حسینی سرخوش و اخوان، ۱۳۹۵) رابطه مستقیم دارد؛ اما با ثبت و ضبط دانش و کاربرد دانش رابطه معناداری ندارد (بردبار و زارعی، ۱۳۹۲). سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی از طریق تسهیم دانش تأثیر مثبت و معناداری بر کارآفرینی سازمانی در کسب و کارهای مورد مطالعه می‌گذارد (منتظری و همکاران، ۱۳۹۵).

۲-۸. **توانمندسازی:** سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بر توانمندسازی کارکنان (احساس شایستگی، احساس معناداری، احساس مؤثر بودن و داشتن حق انتخاب) تأثیرگذار است (نصراصفهانی و همکاران، ۱۳۹۵). بین برخی مؤلفه‌های سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی از جمله مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و انسجام به ترتیب بیشترین همبستگی با میزان توانمندی زنان وجود دارد (نادری مهدی و وحدت مؤدب، ۱۳۹۷). طبق نتایج پژوهشی دیگر، ابعاد مختلف سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با واسطه ۱۳۹۷ متغیر میانجی بهزیستی ذهنی بر توانمندسازی روانشناختی زنان اثر مثبت و معنادار دارد (حسن زاده و باقرزاده، ۱۳۹۷).

۲-۹. **کیفیت زندگی:** این متغیر با مؤلفه‌هایی از قبیل کیفیت زندگی، سلامت روان، شادی و امید به آینده سنجیده شده و ارتباط آن با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بررسی شده است. طبق نتایج پژوهش‌های مرور شده، سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با کیفیت زندگی خانوار (رضایت از زندگی) (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲) و کیفیت زندگی زنان (خادمی و همکاران، ۱۳۹۷)، رابطه مستقیم و معنادار دارد. سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بر شادی و نشاط اجتماعی تأثیر مستقیم دارد (نصرتی نژاد و همکاران، ۱۳۹۴؛ رحمانی خلیلی، ۱۳۹۴؛ سپهوند و جعفری، ۱۳۹۵) و بیش از سرمایه فرهنگی و اقتصادی تبیین کننده ۱۳۹۷ شادی جوانان است (دهقانی و همکاران، ۱۳۹۲). میزان شادی جوانان با کمیت و کیفیت روابط جوانان ارتباط دارد و کیفیت روابط اجتماعی در مقایسه با کمیت روابط تأثیر بیشتری بر شادی دارد (مهدی زاده و همکاران، ۱۳۹۳). همچنین یافته‌های برخی پژوهش‌ها حاکی از این است که افراد دارای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بالا از سلامت روان بهتری برخوردارند (شارع پور و همکاران، ۱۳۹۳) و امید به آینده (رضایت از زندگی) بیشتری دارند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲). استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی جدید در تکمیل و گذراندن اوقات فراغت موجب می‌شود که سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در دو مؤلفه از بعد عینی (عضویت و مشارکت در گروه‌ها و سازمانها و معاشرت و ارتباطات) و بعد ذهنی (اعتماد تعمیم یافته) ارتقاء یابد (رستگار خالد و همکاران، ۱۳۹۵). سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و ابعاد آن (اعتماد، حمایت، تعامل، انسجام و آگاهی اجتماعی) با پایبندی به فرهنگ شهروندی ارتباط مثبت و معنادار دارد (حیدرخانی، ۱۳۹۷). سرانجام اینکه، انعطاف پذیری خانواده و انگیزه نیاز به موفقیت با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی رابطه مثبت و معنادار دارد (اسفندیاری، ۱۳۹۶).

۲-۱۰. **مشارکت سیاسی:** سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و ابعاد آن (اعتماد اجتماعی، حمایت مدنی و مشارکت مدنی) بر مشارکت سیاسی تأثیر مستقیم و معنادار دارد (نجات و همکاران، ۱۳۹۳؛ حبیب پور و موسوی، ۱۳۹۵؛ انصاری، ۱۳۹۶) و در این بین مؤلفه آگاهی بیشترین تأثیر را دارد (حبیب پور و موسوی، ۱۳۹۵). تجددگرایی در معنای (جهت گیری علمی، جهت گیری دموکراتیک، جهت گیری تساوی طلبانه و جهت گیری جهانی) با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در ابعاد شبکه‌ها، هنجارهای همیاری و اعتماد رابطه مثبت و معنادار دارد (محمدپناه، ۱۳۹۶).

۳. عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی

در میان پژوهش‌های مرور شده، تأثیر عوامل متعددی بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بررسی شده که نتایج آنها نشان می‌دهد عواملی نظیر احساس امنیت اجتماعی (سپهوند و جعفری، ۱۳۹۵)، اشکال هویتی، سلامت روان، تحصیلات والدین و سرمایه فرهنگی (فاتحی و اخلاصی، ۱۳۹۲)، عقاید مذهبی (مسعودنیا و همکاران، ۱۳۹۲)، دینداری در همه ۱۳۹۷ ابعاد آن (بهرامی، ۱۳۹۲)، مشارکت در اجتماعات دینی (عباسی و کرمی، ۱۳۹۴)، زمان صرف شده برای تماشای تلویزیون و زمان صرف شده برای استفاده

از اینترنت با تأثیر بر کیفیت روابط اجتماعی (هنجارها) (وثوقی و رحمانی خلیلی، ۱۳۹۳)، استفاده از مطبوعات (گنجی و زارع، ۱۳۹۴) بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری دارند.

۴. برآورد میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و مؤلفه‌های آن

تعداد کمی از پژوهش‌های مرور شده، به اندازه گیری و برآورد میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی پرداخته‌اند و با توجه به جامعه آماری و جمعیت نمونه ۱۳۹۷ تحقیقشان نتایج متفاوتی ارائه داده‌اند. تعداد زیادی از این پژوهش‌ها میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را متوسط ارزیابی نموده‌اند (دهقانی و همکاران، ۱۳۹۲؛ فاتحی و اخلاصی، ۱۳۹۲؛ نصیرپور، ۱۳۹۲؛ عباسی و کرمی، ۱۳۹۴؛ عطااللهی و همکاران، ۱۳۹۴؛ رحمانی خلیلی، ۱۳۹۴؛ رستگار خالد و همکاران، ۱۳۹۵؛ میرفردی و ولی نژاد، ۱۳۹۵؛ احمدی و همکاران، ۱۳۹۵) که جامعه آماری بیشتر آنها را جوانان، دانشجویان کاشان، شیراز و شهروندان بالای ۴۰ سال تهرانی تشکیل داده‌اند.

در تعدادی از پژوهش‌ها نیز سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی پایین‌تر از متوسط ارزیابی شده است (شارع پور و همکاران، ۱۳۹۳؛ وثوقی و رحمانی خلیلی، ۱۳۹۳؛ ذوالفقاری، ۱۳۹۴؛ علی بابایی و تیموری، ۱۳۹۵؛ احمدی طاهری و همکاران، ۱۳۹۵؛ رجایی و همکاران، ۱۳۹۵؛ موحد و همکاران، ۱۳۹۷؛ رضایی و نوری، ۱۳۹۷)؛ که جمعیت نمونه ۱۳۹۷ تحقیق از میان کارکنان ادارات دولتی، معلمان، ساکنان شهرهای اطراف تهران از جمله ورامین و کرج انتخاب شده‌اند.

بخشی از پژوهش‌ها نیز سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را متوسط رو به بالا برآورد نموده‌اند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲؛ رستگار خالد و همکاران، ۱۳۹۲؛ نجات و همکاران، ۱۳۹۳؛ گنجی و زارع، ۱۳۹۴؛ نصرتی نژاد و همکاران، ۱۳۹۴؛ رحیمی و محمدیان، ۱۳۹۴)؛ که جمعیت نمونه ۱۳۹۷ تحقیق خود را از میان جوانان شهرستانهایی چون بوشهر و کاشان و شهروندان یاسوج و مردم منطقه آران و روستاییان برگزیده‌اند.

در چند مورد از پژوهش‌ها نیز در رابطه با مؤلفه‌های مختلف سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی نتایج متفاوتی ارائه شده است، از جمله در پژوهش (پورموسوی و همکاران، ۱۳۹۲) تعامل پذیری، هنجارگرایی، مسئولیت پذیری و اعتماد اجتماعی در وضعیت مطلوب، همبستگی اجتماعی متوسط و مشارکت اجتماعی و رضایت شغلی متوسط رو به پایین برآورد شده است؛ و در پژوهشی دیگر (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲) اعتماد اجتماعی متوسط و مشارکت اجتماعی و انسجام و همبستگی اجتماعی خوب ارزیابی شده است.

نتیجه گیری

با توجه به یافته‌های تحقیق، ملاحظه می‌شود که در بررسی رابطه سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با متغیرهای مختلف اعم از زمین‌های، مستقل و وابسته نتایج متفاوت و گاه متضادی به دست آمده است که می‌تواند به دلایل مختلف از جمله انتخاب تعریف متفاوت، در نظر گرفتن ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی، داشتن فرضیه‌های متفاوت با توجه به مبانی نظری تحقیق، جامعه آماری و جمعیت نمونه ۱۳۹۷ متفاوت باشد و این امر امکان تبیین کلی یا نتیجه گیری قطعی را دشوار می‌سازد؛ اما علی‌رغم این تفاوتها با ترکیب نتایج ارائه شده و در نظر داشتن شرایط تحقیق می‌توان روابط و نتایجی به شرح ذیل ارائه داد.

در مجموع، سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی کلی مردان نسبت به زنان بیشتر است که می‌تواند به دلیل دسترسی بیشتر مردان به موقعیت‌های شغلی و اقتصادی باشد، گو اینکه اشتغال زنان با افزایش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی آنان نسبت به سایر زنان منجر می‌شود؛ همچنین زنان در مؤلفه‌هایی مانند سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی همسایگی و اعتماد نهادی نسبت به مردان وضعیت مناسب‌تری دارند. در برخی پژوهش‌ها بین سن و سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی رابطه معناداری گزارش نشده است، اما در کل، می‌توان گفت گروه‌های سنی جوان‌تر نسبت به میانسالان و سالمندان از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی پایین‌تری برخوردارند. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که در صورت کنترل سایر متغیرهای زمینه‌ای، تأهل به دلیل گسترش دامنه ارتباطات اجتماعی افراد باعث افزایش سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی نسبت به افراد مجرد می‌شود. متغیر تحصیلات با سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی دارای ارتباط مثبت و معنادار است، اما باید توجه داشت که تأثیر این عامل با کنترل متغیر سن معنا پیدا می‌کند، بدین صورت که در هر گروه سنی با افزایش تحصیلات میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی نیز افزایش می‌یابد. عامل زمینه‌ای دیگر، اشتغال است که به علت افزایش مشارکت رسمی و غیررسمی افراد در اجتماع می‌تواند بر میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی مؤثر باشد، اما این تأثیر این متغیر نیز با کنترل متغیرهای سن، جنس و تأهل می‌تواند معنا پیدا کند؛ بدین صورت که زنان، مردان، جوانان، میانسالان، افراد متأهل یا مجرد در صورت شاغل بودن نسبت به مقابل خود از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بالاتری برخوردارند. محل سکونت از دیگر عوامل زمینه‌ای مؤثر بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی است، بدین صورت که روستاییان بالاتر از شهرنشینان، ساکنان محله‌های توسعه یافته و مرکزی شهر بیشتر از ساکنان محله‌های حاشیهای و پیرامونی و ساکنان مناطق روستایی توسعه یافته و برخوردار بیشتر از مناطق کمتر برخوردار و توسعه نیافته از سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی برخوردارند.

سرانجام، اینکه درآمد به عنوان یک متغیر زمینه‌ای به تنهایی تأثیر مستقیمی بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی ندارد، بلکه به واسطه مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی (نمادین) بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی اثر می‌گذارد. نتایج فوق، در مجموع با نتایج فراتحلیل‌های ارائه شده توسط ناطق پور و فیروزآبادی، ۱۳۸۵؛ سیاهپوش، ۱۳۸۷ و سفیری و صدفی، ۱۳۹۱ همخوانی دارد.

بیشتر پژوهشگران پیامدها یا کارکردهای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی را در قالب رابطه آن با متغیرهای وابسته بررسی نموده‌اند که نتایج آن‌ها می‌تواند در دو سطح خرد و کلان تقسیم بندی نمود. در سطح خرد، سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بر هویت اجتماعی و ملی تأثیر مثبت و معنادار داشته و فرایند مشارکت اجتماعی و سیاسی افراد را تسهیل نموده و تعلق اجتماعی افراد را ارتقا می‌دهد. همچنین کیفیت زندگی، رضایت از زندگی، نشاط و شادکامی و امید به آینده در افراد دارای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بیشتر به مراتب بالاتر است. همچنین احساس امنیت، قانونمداری، احساس رفاه (رفاه ذهنی)، احساس شایستگی، احساس معناداری، احساس مؤثر بودن افراد با میزان سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی آنان همبستگی مستقیم و معنادار دارد. در سطح کلان، جوامع، گروه‌ها و سازمانهای دارای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی بالاتر از امنیت اجتماعی بالاتری برخوردارند، فرایند توسعه را بهتر طی می‌کنند و از مواهب آن بهره بیشتری می‌گیرند، میزان ارتکاب جرائم، انحرافات و آسیب‌های اجتماعی پایین‌تری دارند، آلودگی و تخریب محیط زیست در آنها پایین‌تر است و آمادگی بیشتری در مقابله با حوادث و رویدادهای طبیعی دارند و تسهیم دانش و توانمندسازی افراد و گروه‌ها با گستردگی و اثرگذاری بیشتری انجام می‌شود.

برخی از پیامدهای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با داشتن رابطه دوسویه با آن در کنار برخی عوامل دیگر می‌تواند در فرسایش یا تقویت سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی مؤثر باشند. احساس امنیت اجتماعی، توسعه یافتگی، وضعیت اقتصاد و رفاه جامعه، دینداری و

مشارکت دینی، استفاده از مطبوعات، میزان و نوع جرائم و انحرافات و کیفیت ارتباطات اجتماعی از مهم‌ترین عوامل تأیید شده ۱۳۹۷ مؤثر بر سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در پژوهش‌های مورد بررسی در این تحقیق هستند.

سرانجام اینکه، با در نظر داشتن رابطه چندجانبه و پیچیده ۱۳۹۷ سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با متغیرهای زمینه‌ای، مستقل و وابسته‌ای که برشمردیم، هر گونه اقدام و تلاش در جهت ارتقای سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی با تأثیرگذاری بر طیف وسیعی از متغیرهای فردی و اجتماعی زمینه را برای بهبود شرایط اجتماعی و بازتولید خود سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی مهیا می‌سازد و این چرخه به بهبود زندگی فردی و اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی و افزایش رضایت از زندگی منجر خواهد شد.

فهرست منابع

۱. اکبری تبار، علی اکبر (۱۳۹۶). سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی مجازی ایرانیان و اثرات آن بر سلامت آنان، رساله دکتری رشته رفاه اجتماعی، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
۲. انتظاری، علی و مهری، نادر (۱۳۹۱). درآمدی بر فراتحلیل (با نیم نگاه به قابلیت فراتحلیل در پژوهش‌های علوم اجتماعی در ایران)، تهران: انتشارات جامعه شناسان.
۳. پاکسرشت، سلیمان (۱۳۹۳). ملاحظات و راهبردهای ارتقای سرمایه اجتماعی، راهبرد فرهنگ، شماره ۱۵، صص ۷۴-۱۰۴.
۴. پیران، پرویز (۱۳۹۲). مبانی مفهومی و نظری سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی، تهران: نشر علم.
۵. پیران، پرویز، موسوی، میرطاهر و شیانی، ملیحه (۱۳۸۵). کارپایه ۱۳۹۷ مفهومی و مفهومی‌سازی سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی (با تأکید بر شرایط ایران)، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۱۹، صص ۴۴-۹.
۶. تاجبخش، کیان (۱۳۸۹). سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه، ترجمه افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.
۷. رضایی، علی اکبر و فتحي پور، ارسلان (۱۳۹۲). سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی، مفاهیم و مدل‌های سنجش، تهران: نشر فرهنگ و تمدن.
۸. روستاین، بو (۱۳۹۳). دام‌های اجتماعی و مسأله اعتماد، ترجمه رهبری، لادن و شارع پور، محمود و فاضلی، محمد و فتاحی، سجاد، آگه.
۹. سفیری، خدیجه و صدقی، ذبیح الله (۱۳۹۱). فراتحلیل مطالعات و تحقیقات جنسیت و سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۳۹، شماره ۳، صص ۷۴-۳۷.
۱۰. سیاهپوش، امیر (۱۳۸۷). فراتحلیل مطالعات سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی در ایران، در راهبرد فرهنگ، شماره ۳، صص ۱۲۴-۹۹.
۱۱. فوکویاما، فرانسیس (۱۳۸۴). پایان نظم (بررسی سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و حفظ آن)، ترجمه غلامعباس توسلی، تهران: نشر جامعه ایرانیان.
۱۲. موسوی، میرطاهر و شیانی، ملیحه (۱۳۹۴). سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و سلامت اجتماعی، مفاهیم و رویکردها، تهران: نشر آگه.
۱۳. مهری، نادر (۱۳۹۰). فقر فراتحلیل در پژوهش‌های علوم اجتماعی در ایران، فصلنامه پژوهش‌های اجتماعی، شماره ۱۱، صص ۷۰-۱۴۹.
۱۴. ناطق پور، محمدجواد و فیروزآبادی، سیداحمد (۱۳۸۵). شکل‌گیری سرمایه ۱۳۹۷ اجتماعی و فراتحلیل عوامل مؤثر بر آن، نامه ۱۳۹۷ علوم اجتماعی، شماره ۱۳۹۷، ۲۸، صص ۱۹۰-۱۶۹.
15. Coleman, J. S. (1990). *Equality and Achievement in Education*, Westview Press, Boudler.
16. Lin, N. (2001). *Social Capital: A theory of social structure and action*, Cambridge: Cambridge University Press.
17. Narayan, D. & Cassidy, M. F. A. (2001), *Dimensional Approach to Measuring Social Capital: Development and validation of a Social Capital Inventory*, in *Current Sociology*, 49(2), SAGE Publications, London, Thousand Oaks, CA and New Delhi.
18. Portes, A. (1998). *Social Capital: its origins and applications in modern sociology*, *Annual Review* 24, pp. 1-42
19. Putnam, R. (1993). *Making Democracy Work: civic traditions in modern Italy*, Princeton: Princeton University Press

Meta-analysis of social capital research in the period 1392-1398

Abstract

The article has been prepared with the aim of reviewing research related to social capital conducted in the period of 1392 to 1398 in Iran. The research method was qualitative metaanalysis and out of 719 scientific articles, master's theses and doctoral dissertations in different fields of humanities, 80 were selected as research samples. Results show that the relationship between social capital and each of the contextual variables should be analyzed by considering the control or non-control of other variables. The variables of age, gender, marriage and employment are moderately correlated with social capital and the variables of education and income are indirectly correlated with social capital. Social capital at the micro level with social and national identity, political participation, life satisfaction, vitality and happiness and hope for the future, sense of security, rule of law, sense of well-being (mental well-being), sense of competence, sense of meaning, sense of effectiveness And has meaning; And at the macro level, it has a direct and significant correlation with social security, development, knowledge sharing and empowerment of individuals and groups, and low crime rates, deviations and social harms, pollution and environmental degradation. On the other hand, the sense of social security, development, economic status and welfare of society, religiosity and religious participation, use of the press, the amount and type of crimes and deviations and the quality of social relations are the most important factors affecting social capital.

Keywords: social capital, qualitative meta-analysis, social identity, social security